

Vítání

žena

26.3. v 10:30h

Na palouku u Luže.

V programu bude také vystoupení
folklorního souboru Dystrouška.

Pravidelně se zúčastňujeme Vítání jara.

Na palouku U Luže nedaleko Bílovic směrem na Útěchov vítáme jaro upalováním Smrtky a přinášením Vesny.

Těto akce se zúčastňuje 300 - 400 lidí z celého okolí.

Akci pořádá Vlastivědný klub Petra Bezruče a v programu každoročně účinkuje pěvecký sbor Sokola Židenice a trubači Školního lesního podniku.

VÍTÁNÍ JARA

Děvčata z folklorního souboru Bystrouška u rybníčku nedaleko pomníku nalezené Lidušky.

Z písniček bilovských Nezvedenců.

J A R N Í.

Zdlouha > *p* *pp*

1. Kdy-by vě-dě-la, ta mo-je mi-lá,
že mě hla-vič-ka ve-čer bo-le-la,
p
by-la by vsta-la, mě u-ví-ta-la,
f
ta mo-je mi-lá.

2. Půjdu z večera ještě za šera,
na ni zavolám, by mne slyšela:
Měsíce proužek svítí nad loužek,
duše rozmilá!
3. Vítr zašumí, ona rozumí,
moje panenka poslouchat umí.
Řeko, ty zpívej, k nebi se dívej,
nic nepovídej.
4. Je tam řádeček pěti laveček,
nad námi hoří tisíc hvězdiček:
ach tam se dalo, ach tam se vzalo,
tisíc hubiček.
5. Už z těch Bilovic, netěší mne nic,
co mě těšilo, dávno už je pryč,
pro lásku tvoji srdce mne bolí,
stále víc a víc.
6. Že jsem mládencem, proto šťasten jsem,
až bude po všem, budu dědouškem,
jako na nebe, vzpomenu tebe,
často nad loužkem.

Nákladem vlastním. — Ve prospěch sokolského pamětního sadu.

DŘÍVE VYDANÉ PUBLIKACE O BÍLOVICÍCH NAD SVITAVOU

K předchůdcům letos vydávané knihy o Bílovicích je třeba zařadit útlou knížku nazvanou „Bílovice nad Svitavou“, kterou redigoval pan Alois Kala (1931), brožurku „Výletní Bílovice nad Svitavou“ pana Miloslava Procházky (1988) a zatím zřejmě nejnovější vydaný text „Bílovicko“ (1993) autorů Ladislava Bartoše a Jiřího Jaroše. V jejím úvodu kronikář Bořivoj Nejezchleb uvádí výčet řady starších drobnějších publikací týkajících se naší obce. „Bílovicko“ vyšlo pod hlavičkou Společnosti přátel historické vlastivědy. Autoři vědecky stručně, ale přesto zajímavě přibližují informace o naší obci a o území, na kterém se rozkládá. Jde o poznatky z dávných historických nebo z archeologických pramenů - mimo jiné popisují náboženské poměry, poddanské poměry, vývoj mlýna aj.

„Výletní Bílovice“ uvádí v úvodu zeměpisná i místopisná fakta. Po nich následuje text plný jmen našich umělců z nejrůznějších oborů, kteří se Bílovicemi jen mihli, nebo sem přicházeli častěji za inspirací či odpočinkem. Autor vede výletníka Bílovicemi téměř krok za krokem a uvádí historické nebo kulturní zajímavosti k jednotlivým místům v obci a okolí. Pojednání je doplněno kapitolkou autora Jana Skutíla o místním jménu Bílovice nad Svitavou, jeho pravděpodobném vzniku a dalších zajímavostech tvorby názvů měst a obcí. Knížku „Bílovice nad Svitavou“ od Aloise Kaly vydala Národohospodářská propagace v Brně, za podpory tehdejší obecní rady Bílovic nad Svitavou. V knize je přes 100 stran textu doplněných více než třiceti fotografiemi a kresbami. Většina z nich okamžitě vy-

volává touhu vybavit si současný vzhled zobrazených míst. Někdy je to snadné (nádraží, kostel, Sokolovna apod.), ale u některých je těžké se zorientovat (zejména „náves se starobylym selským stavením“ je těžko řešitelná hádanka). Kapitola o vývoji obce jde od nejhlubších dějin oblasti přes první zmínky o obci až ke stavu v době vydání knížky. Čtenář se dozvídá, jak Bílovicemi táhla historie - robota, pustošení armádami, válečné půjčky, přírodní katastrofy, ale dozvídá se také, jak se obyvatelé Bílovic s tím vším vypořádávali a postupně obec zvelebovali, v souladu s celkovým rozvojem našich zemí. Najdeme zde řadu letopočtů, se kterými jsou spojené události důležité a zajímavé pro místní obyvatele. Například, že v roce 1901 byl vybudován hřbitov, v roce 1904 zřízen poštovní úřad, v roce 1909 byla ve mlýně zřízena elektrárna a v roce 1912 byl vystavěn kostel. Stručné pojednání o dění svě-

tové války je následováno seznamem 32 legionářů pocházejících z Bílovic a zmínkou o pomníku obětem války. Obsáhlé pojednání o školství v Bílovicích hovoří o budovách, ve kterých se učilo, a jmenovitě také o významných učitelích, ředitelích, učitelských sborech včetně farářů vyučujících náboženství. Velmi poučná a také plná konkrétních jmen je kapitola „Správa obce - Cesta od poddanství k samosprávě“.

Oddíl o spolcích a korporacích uvádí data zakládání spolků, jednot či politických stran, které jistě odrážely celkovou situaci ve státě. První takové vznikaly v letech 1893 až 1896 (Sbor dobrovolných hasičů, Potravní spolek, Tělocvičná jednota Sokol, Kostelní jednota), další pak kolem roku 1918 a dál (Vzdělávací beseda Havlíček, Včelařský spolek, Jednota zaměstnanců drah, Družstvo pro postavení Sokolovny, Občanská zá-

ložna, Spolek katolických žen a dívek, Rybářský spolek, Okrašlovací spolek, několik politických stran a mnoho jiných seskupení) - uváděné jsou postupně podle vzniku, až do roku 1931. Nechybí ani kapitoly s popisem historických zvyků, obyčejů a krojů, pověsti a příhody z Bílovic a blízkého okolí, stručné texty o okolních obcích, rady lékařské a zvěrolékařské, pojednání o motýlech a broucích našeho kraje, rady k vycházkám bílovickými lesy, údolím a nejbližším okolím (z nich většina je plně použitelná dosud). Na konci je seznam majitelů domů v roce 1930 - celkem jde o 421 domů. V závěru svazku je zařazeno 15 stránek dobových inzerátů, ve kterých se nádherně odráží obchodnické, kulturní i spolkové dění Bílovic a Brna roku 1931.

Těším se na to,
co najdeme v knize nové.
Jana Skládanková

František (9. 10. 1896 – 13. 4. 1976) KOUDELKA

O co větší bylo moje překvapení, když si strýc fotku prohlédl, usmál se a řekl: "No aby to nebyla teta, když to maloval Koudelka. Ten u nás bydlel..." Natolik mě to zaujalo, že jsem se rozhodl napsat malý sloupek o tomto Bílovickém rodákovi, který jakožto umělec možná více než většina z nás vnímal krásu a půvab lesů a kopců, které na nás i dnes působí nemenším půvabem, jakým působily na naše předky před více než stoletím. František Koudelka se narodil 9. října 1896 do významné rodiny Koudelků, která ve své době patřila mezi nepřehlédnutelné nejenom v Bílovicích, ale i v okolí. Ještě mezi námi žijí spoluobčané, kteří si pamatují dobu, kdy Bílovice sluly nejenom dobrým chlebem, ale i funkčním mlýnem a někteří z nich možná vzpomenu, že právě z tohoto, Koudelkova mlýna proudila do domácností v naší obci první elektrina. V jedenadvaceti letech odešel František Koudelka na Akademii výtvarných

Není tomu tak dávno, co jsem se procházel ulicemi Prahy, když mou pozornost upoutalo malé starožitnictví, a jelikož mám umění a staré věci všeobecně rád, rozhodl jsem se „nakouknout“ dovnitř. Prohlížím si tak vystavené obrazy: „Zátiší, krajinka, olej na plátně, krajinka, kostelík, olej na plátně... ale počkat. Vždyť to není olej na plátně, to je přece tetka z Bílovic!“ Její podoba mi přišla natolik fascinující, že jsem si obraz tajně vyfotil a při nejbližší příležitosti utíkal za strýcem, abych se mu se svým úlovkem pochlubil.

umění do Vídně, kde studoval u prof. Mullnera a Edmunda von Helmera. Učiteli mu poté byli i sochař prof. Jan Štursa a malíř prof. František Thiele, oba z Akademie výtvarných umění v Praze. Po studiích odjel v roce 1920 do Paříže, kde sbíral zkušenosti pod vedením umělců takových jmen, jako E. A. Bourdell nebo Roul Duffly.

Po návratu do vlasti pobýval zpočátku v rodných Bílovicích, v jejichž okolí čerpal inspiraci. V přilehlém Brně byl členem uměleckého spolku „Aleš“ a vedle umělecké tvorby se zabýval také výstavní činností. Jeho díla si mohli prohlédnout návštěvníci výstav v Brně, Praze, Zlíně, Bratislavě, ale i jinde. V současné době jsou jeho díla k vidění nejenom při náhodných pochůzkách Prahou, ale i ve výstavních síních mnoha evropských ale i zámořských států.

Ačkoli spíše portrétista a sochař (vzpomeňme při té příležitosti portréty T. G. Masaryka, Rudolfa Těsnohlídka, Pavla Eisnera, nebo busty Jana Masaryka, arcibiskupa a pozdějšího kardinála Berana, Petra Bezruče a dalších), v jeho díle je znát vliv francouzských umělců, zvláště pak Cezaire. Svým osobitým nevtíravým stylem se snaží dobrat křehké rovnováhy mezi rozumem a citem. Z jeho krajinářské tvorby, ať už z okolí Bílovic, Karlových Varů či odjinud, číší láska k rodnému kraji, lesům, stráním, potůčkům a ke všemu tomu, co kolem sebe denně můžeme vidět při procházkách přilehlými lesy a co tak milujeme.

Máte-li pocit, že vám jeho jméno stále nic neříká, nezbyvá mi, než vám připo-

menout tři muže, kteří při předvánoční procházce přilehlými lesy našli roku 1919 odložené nemluvně. Vedlo je to k ustanovení tradice „Vánočního stromu republiky“ a k založení dětského domova Dagmar. Už si vzpomínáte? Šlo o Rudolfa Těsnohlídka, Josefa Tesaře a ... mistra Františka Koudelku. Budme hrdí na rodáky jako je on a doufejme, že i teď mezi námi žijí jemu

podobní, se kterými je nám dobře a kteří dokáží okolnímu světu ukázat krásy našeho domova.

Jan Horáček

Zdroj: Vzpomínka na akademického malíře Františka Koudelku podle podkladů PhDr. Jany Řihové, neteře mistra Koudelky a Petra Strnada, malíře a grafika, Karlovy Vary.

Obraz Františka Koudelky, Železniční most v Bílovicích nad Svitavou

Staré hutě, dělnické osady nebo třeba krásné zámky. To jsou jen některé z věcí, které mohou turisté najít v okolí řeky Svitavy, která protíná Blanensko a teče až do Brna, kde se vlévá do Svatky. Řeka

inspirovala také české a moravské umělce. Verše o ní kdysi psal dokonce i známý básník Stanislav Kostka Neumann. Okolí řeky Svitavy představuje další díl letního seriálu Deníku Rovnost nazvaného Kolem.

Vody jak by se rvaly, psal o Svitavě Neumann

U KOLEM ŘEKY SVITAVY: ZA ODPOČINKEM I ZA POZNÁNÍM

Řeka Svitava je hlavní vodní tepnou Blanenska. Pramení na Svitavsku u obce Javorník. Z Pardubického kraje míří k jihu přes celé Blanensko až do Brna, kde se vlévá do Svatky. Od pramene po soutok měří necelých sto kilometrů. Název řeky se vyskytuje v názvu řady obcí a měst, kterými protéká – Svitavy, Březová nad Svitavou, Svitávka, Doubravice nad Svitavou, Skalice nad Svitavou či Bílovice nad Svitavou. Okolí řeky je zejména v úseku mezi Blanskem a Brnem mezi lidmi oblíbené k rekreaci – mají tam postavené chaty, jezdí tam na kole, na bruslích, chodí na procházky, rybaří. Svitava je oblíbená i mezi vodáky, ale vzhledem k nízkému stavu vody není po většinu roku splavná. Při jarním tání se občas vylije z koryta, nejhorší to bylo při povodních v červenci roku 1997. Řeku téměř kopíruje železniční koridor Brno – Česká Třebová, který z větší části vede v její těsné blízkosti.

2

Hamry, železářství, umělecká litina

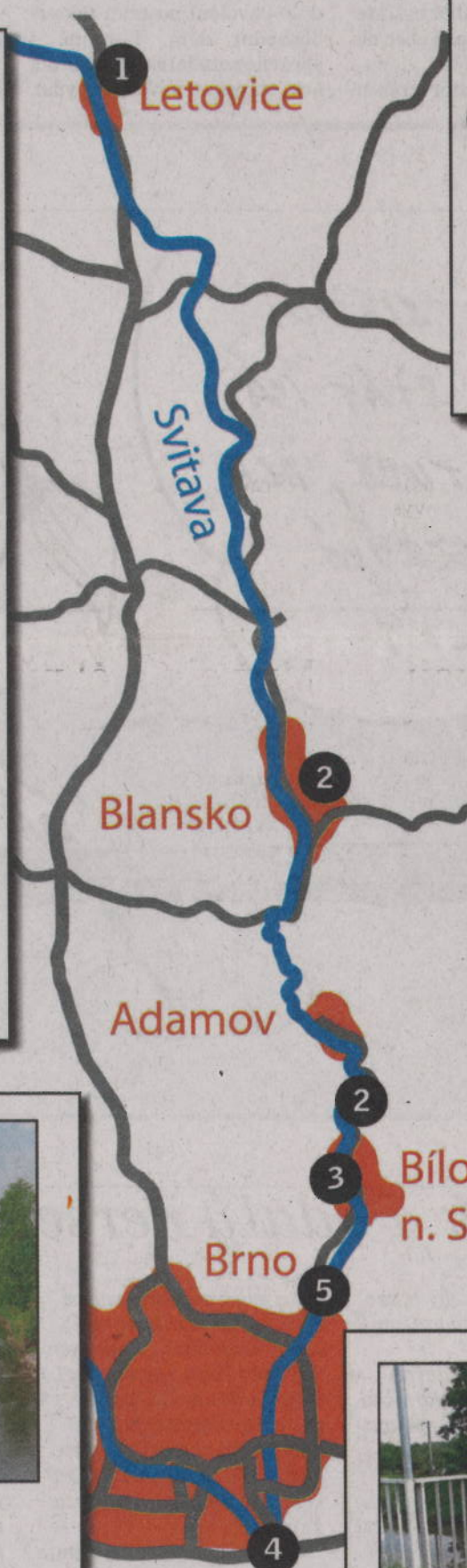
S železářstvím jsou neodmyslitelně spjata města Blansko a Adamov. Ve středověku pracovaly hamry na březích Svitavy a Křtinského potoka. K rozmachu železářství přispělo kolem roku 1743 vybudování dřevouhelné Františkovy huti. U huti vznikla dělnická kolonie a osada, Adamov se stal samostatnou obcí v roce 1832. Přestavbu železáren a vybudování strojírny na výrobu hospodářských strojů završilo založení Adamovských strojírny. Adast sice před několika lety zkrachoval, ale dnes areál u řeky Svitavy opět ožívá aktivitami jiných firem. V Adamově stojí za zmínku ještě novogotický kostel svaté Barbory s unikátním světelským oltářem. Blansko vzniklo na pravém břehu řeky Svitavy, první zmínka o něm pochází z roku 1141. Železářská historie Blanska se začala psát na konci sedmnáctého století, největším obdobím rozkvětu blanenského železářství bylo devatenácté století, kdy byly blanenské železářny největším výrobcem umělecké litiny ve střední Evropě. Ve městě stojí za to navštívit renesanční zámek nebo dřevěný kostelík ze sedmnáctého století přivezený z Podkarpatské Rusi. Na břehu řeky Svitavy v Blansku leží také technická památka Ježkův most a kousek za městem přímo u Svitavy stojí poslední ze zachovalých salmovských hutí Klamovka.

4

Soutok Svitavy se Svatkou

V brněnské části Přízřenice se Svitava vlévá do další významné jihomoravské řeky, do Svatky. K soutoku vede turistická cesta i cyklotrasa. Na mostě, ze kterého je soutok vidět, se rád zastaví skoro každý turista. Řeky se původně spojovaly v Komárově. V místech zasypaného starého ramene Svitavy dnes stojí panelové sídliště.

1

Letovice – město na soutoku Svitavy a Křetínky

Letovice jsou prvním městem na řece Svitavě na území Jihomoravského kraje. Leží v malebném údolí na soutoku řek Svitavy a Křetínky. Na první pohled upoutá zámek, který se tyčí nad městem. Donedávna zchátralá budova je nyní opravená, už čtyři roky mohou do zámku turisté. Park, který zámek obklopuje, je přírodní památkou. Zajímavostí v Letovicích je například ještě unikátní barokní lékárna v klášteře Milosrdných bratří či vodárenská věž z roku 1911. Jako vyrovnávací nádrž pro řeku Svitavu slouží letovická přehrada nazývaná Křetínka, která je oblíbeným místem ke koupání i pro vodní sporty.

3

Bílovice nad Svitavou – vánoční stromy i místo oblíbené výletníků

Řeka Svitava se objevuje i v literatuře. V knize Lesů, vod a strání ji takto vidí básník Stanislav Kostka Neumann, který žil v Bílovicích: „Na šedém balvanu dřevé skály, se samotou srůstaje sedím, podě mnou vody jak by se rvaly, na zběsilou Svitavu hledím.“ Hlavně v první polovině dvacátého století byly Bílovice vyhledávaným místem výletníků, kromě Neumanna (který má v Bílovicích pomník) tam jezdil i spisovatel Rudolf Těsnohlídek, Josef a Karel Čapkovi či Marie Majerová. Těsnohlídek s přáteli našel v bílovických lesích o Vánocích roku 1919 malé odložené děvčátko. Tak začala tradice vánočních stromů na náměstích, pod kterými jsou pokladničky na příspěvky pro potřebné. Od té doby Bílovice každoročně věnují vánoční strom městu Brnu. V obci je řada výletních restaurací.

5

Cacovický ostrov

Největší ostrov v Brně nazvaný po zaniklé vesnici leží v široké nivě řeky Svitavy v katastru Maloměřic. Svírá ho pravý břeh řeky a rameno mlýnského náhonu. Ostrov má atraktivní polohu, je snadno přístupný ze všech stran. Donedávna byl zanedbaný, ale v poslední době se mění na místo pro rekreaci se stezkami, lavičkami, hracími prvky pro děti. Loni tam bylo otevřeno regionální biocentrum. Pravděpodobně už ve dvanáctém století na ostrově stával Cacovický mlýn, který je tam v přestavěné podobě dodnes.